SEY
SUOMEN ELÄINSUOJELU

Helsingissä 8.11.2022

Asia: **HE 242/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2022 neljänneksi lisätalousarvioksi**
Teema: Mom. 26.20.70. Rajaesteen rakentaminen, ympäristönäkökulmat, vaikutus luontoon ja eläimiin.

Kiitämme eduskunnan valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaostoa lausuntopyynnöstä. Koska tässä vaiheessa rajaesteestä ei ole vielä varsinaista hankesuunnitelmaa, viittaamme tässä lausunnossa muihin aitarakenteisiin ja niiden eläimille tunnetusti muodostamiin uhkiin.

Suomen ja Venäjän väliselle rajalle suunnitellaan rakennettavaksi rajaeste laittoman maahantulon ja mahdollisten tarkoituksellisesti ohjattujen ihmisvirtojen maahanpääsyn estämiseksi. Ensin on tarkoitus toteuttaa pilottihanke, jonka toteutukseen on varattu noin 6 miljoonaa euroa. Pilottihankkeen pohjalta olisi tarkoitus tehdä lopullinen itärajan osittainen aitaus, jossa rajan aidattu osuus olisi 10–20 % maarajasta eli noin 260–270 kilometriä. Rajaesteellä ei viitata pelkästään aitaan, vaan kyseessä on aidasta, teknisestä valvonnasta ja tiestä muodostuva kokonaisuus.

Ihminen levittäytyy jatkuvasti uusille alueille ja rakennetun ympäristön pinta-ala kasvaa. Eläinten elinalueet kutistuvat ja pirstaloituvat ihmistoiminnan myötä, minkä takia villieläimiä päätyy enenevissä määrin ihmisasutuksen ja rakentamisen piiriin. Laajat yhtenäiset infrastruktuurin osat kuten liikenneväylät ja niitä ympäröivät aidatut rakenteet kuten melu- ja riista-aidat ovat ongelma eläinten ekologisille käytäville, joita pitkin eläimet voivat siirtyä turvallisesti alueelta toiselle. Tähän rinnastuu myös nyt Venäjän vastaiselle rajalle suunniteltu rajaeste.
Tiet ja eritoten moottoritiet häiritsevät eläinten liikkumista tehokkaasti ja koituvat myös vuosittain miljoonien eläinten kohtaloksi. Teihin verrattuna aita on nisäkkäille vähemmän vaarallinen, mutta ei suinkaan vaaraton. Suurin riski eläinten liikkuvuuden toteutumiselle ovat pitkä yhtäjaksoiset aidatut osuudet. Esimerkiksi riista-aidat estävät eläinten vapaata liikkumista ja ohjaavat suuria eläimiä yhä enemmän niiden luontaisilta kulkureiteiltä asutuksen ja muun rakennetun ympäristön sekaan.

Liikenteen ja ihmisten asutuksen piiriin ohjautumisen lisäksi aidat ovat uhka eläinpopulaatioiden geeniperimälle, sillä ne pilkkovat eläinpopulaatioita. Eteläisessä Suomessa on saatu jo viitteitä siitä, että maastoa halkovat moottoritiet ja niitä ympäröivät riista-aidat ovat lopettaneet paikallisesti joidenkin hirvipopulaatioiden vaelluksen, jolloin ne ovat tyytyneet asumaan kesät talvet samalla pienemmällä alueella. Tämä köyhdyttää populaation geeniperimää pidemmällä aikavälillä. Eläimet ylittävät Suomen ja Venäjän rajaa ihmisten tapaan ja tämä liike on tärkeää sekä populaatioiden lukumäärälle että niiden geenipoolille varmistaen sen monimuotoisuuden. Esimerkiksi Suomen pienen susikannan geeniperimän laadukkuuden kannalta on tärkeää, että se lisääntyy myös Venäjän susipopulaatioiden kanssa.

Sudet ja suurpedot liikkuvat saaliiden perässä huomattavan pitkiä matkoja. Venäjän vastaiselle rajalle suunnitellun rajaesteen aidattu osuus ei onneksi todennäköisesti sijoittuisi susikantojen kannalta kriittisimmille alueille. Sudet osaavat myös kulkea verrattain hyvin aidan viertä tarvittaessa pitkäänkin löytääkseen siitä kulkuaukon. Rajavartiolaitoksen mukaan raja-aitaan on tarkoitus tehdä eläimille portteja sekä aukkoja, joita pitkin ne voivat siirtyä rajan yli.

Muun muassa hirvieläinten kannalta raja-aita on ongelmallisempi, sillä ne voivat takertua sarvistaan tai muista ruumiinosistaan aitaan kiinni. Lisäksi ne vaeltavat sukupolvesta toiseen samoja omaksumiaan reittejä kesälaidunalueiden ja talvilaidunalueiden välillä, mikä on tärkeä osa niiden lajityypillistä käyttäytymistä. Hirvieläimet ja muut nisäkkäät voivat jossain määrin oppia käyttämään tieväylien yli rakennettuja kasvillisuutta sisältäviä vihersiltoja. Raja-aidan tapauksessa tämä ei tietenkään ole mahdollista. Rajavartiolaitoksen mukaan yli 6 km:n yhtäjaksoisilla aidatuilla osuuksilla on tarkoitus avittaa suurten eläinten liikkumista auki olevilla kameravalvotuilla porteilla, joita olisi noin kolmen kilometrin välein. Tässä haasteena on kuitenkin saada ihmistä pelkäävä suuri eläin ohjattua käyttämään näitä portteja. Hirvet suosivat muuttumatonta maastoa ja ylityspaikat eivät saisi poiketa

ympäristöstä liikaa, jotta hirvet uskaltautuvat käyttämään niitä. Poroaitojen kohdalla merkitsevillä nauhoilla on onnistuttu jonkin verran ohjaamaan hirvien liikettä kohti sopivampia ylityspaikkoja.

Lisäksi tunnetusti muun muassa linnut ja erityisesti yöeläimet kuten pöllöt ja lepakot ovat alttiita törmäämään aitarakenteisiin sekä takertumaan kiinni niiden piikkilankoihin. Tutkimuksissa Suomessa on havaittu esimerkiksi poroaitoihin menehtyvän vuosittain huomattavia määriä metsäkanalintuja. Poroaitojen kohdalla harusvaijerimerkinnöillä on onnistuttu jonkin verran vähentämään metsäkanalintujen aitaan törmäämisiä.

Eläinten kannalta on hyvä, että raja-aitaa ei ole tarkoitus rakentaa koko rajalle vaan laittoman maahantulon kannalta haavoittuvimmille alueille. Eläinten on siis mahdollista ylittää edelleen raja aitaamatta jääneiden alueiden kautta. Itärajalla on myös paljon vesistöjä, joita pitkin osalle eläimistä on mahdollista siirtyä alueelta toiselle. Rajavartiolaitos vaikuttaa myös olevan sangen hyvin varautunut rajaesteen eläimille muodostamaan haasteeseen ja suunnitteilla on erilaisia ratkaisuja eläinten liikkumisen mahdollistamiseksi aidatun osuuden kohdalla. Suurten eläimien kohdalla on tarkoitus sisällyttää aitaan tarvittaessa suljettavia portteja. Pienempien nisäkkäiden liikkuminen taas on tarkoitus toteuttaa muun muassa rajaesteen sekä tien alta kulkevien siltarumpujen avulla.

On hienoa, että rajavartiolaitos on varautunut rajaesteen vaikutuksiin eläinten liikkumisen osalta ja suunnitteilla on ratkaisuja. Katsomme kuitenkin, että Venäjän vastaiselle rajalle suunniteltu rajaeste on puhtaasti eläinsuojelun näkökulmasta merkittävä haaste, sillä se haittaa useiden eläinlajien luontaista liikkumista ja voi uhata tiettyjen nisäkäslajien geeniperimän monimuotoisuutta. Lisäksi aidan verrattain korkea profiili ja piikkilankarakenteet ovat merkittävä uhka linnuille ja lepakoille. Tästä syystä rajaesteen suunnittelussa on pyrittävä ottamaan eläinten hyvinvointia uhkaavat tekijät monipuolisesti huomioon. Erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, että eläimet saadaan käyttämään niiden rajan ylittävään kulkemiseen suunniteltuja ratkaisuja muun muassa ohjaavin merkein sekä tehden rajanylityspaikoista niille mahdollisimman turvallisia sekä luonnollisen tuntuisia. Lintujen ja lepakoiden aitaan törmäämistä tulisi pyrkiä ehkäisemään merkein ja aitaan takertumista mahdollisilla materiaalisilla ratkaisuilla.

Lähteet:

Mtv Uutiset. https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/usu-sisaministerio-esittaa-ensi-vuodeksi-139-miljoonaa-euroa-itarajan-aitaamista-varten/8548306

Rajavartiolaitos. https://raja.fi/usein-kysyttya-itarajan-esteaidasta

Aivelo, T. (2022). Miten itärajan aita vaikuttaisi eläimiin? https://www.tiede.fi/blogit/kaiken-takana-loinen/miten-itarajan-aita-vaikuttaisi-elaimiin

Simenius, T. (2022). Suomen ja Venäjän välisessä raja-aita-hankkeessa pitää ottaa huomioon riistaeläimet. https://metsastajaliitto.fi/uutiset/suomen-ja-venajan-valisessa-raja-aita-hankkeessa-pitaa-ottaa-huomioon-riistaelaimet

Aikio, H., & Neuvonen, P. (2015). Poroaitojen riistaturvallisuus.

Väre, S., & Oy, K. (2002). Ekologinen verkosto Itä-Uudenmaan liiton alueella. *YS-Konsultit Oy. Itä-Uudenmaan liitto*, *2005*.

Puljujärvi, M. (2021). Poroaitojen aiheuttamat metsäkanalintuvahingot: törmäyksiä vähentävien menetelmien testausta.

YLE (2021) https://yle.fi/uutiset/3-11914256

Suomen Tieyhdistys. https://www.tieyhdistys.fi/tie-ja-liikenne/artikkelit/toimivatko-vihersillat-elainten-kulkureittina/

Kati White
Toiminnanjohtaja
SEY Suomen Eläinsuojelu

SEY
SUOMEN ELÄINSUOJELU

